

Centre for Avian Population Studies

Meerjarenvisie 2018-2020

Het *Centre for Avian Population Studies (CAPS)* is een kenniscentrum over demografie van Nederlandse vogelpopulaties. Vijf organisaties met gegevens, kennis en onderzoekservaring op het gebied van populatieontwikkelingen van wilde vogels, hun leefgebieden en interacties met menselijk handelen werken samen om hoogwaardig onderzoek en advies te leveren aan belanghebbenden. Deze organisaties zijn Vogeltrekstation (VT), Sovon Vogelonderzoek Nederland (Sovon), Vogelbescherming Nederland (VBN), afdeling Dierecologie van het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW) en het Instituut voor Water en Wetland Research (IWWR) van de Radboud Universiteit. Dit document beschrijft onze visie op de ontwikkeling en prioriteiten van CAPS in 2018-2020.

Visie en doel

De visie van CAPS is dat alleen door kennis over hoe de populatiedynamica van vogels beïnvloed wordt door de omstandigheden in hun leefomgeving en menselijk handelen we inzicht kunnen krijgen in de oorzaken van veranderingen in status en trends van vogelpopulaties. Deze kennis is essentieel voor beleid, beheer en bescherming van vogelpopulaties en hun leefgebieden in een sterk door mensen beïnvloede en gebruikte omgeving.

Het motto daarbij is integratie van kennis, wetenschappelijk gefundeerd en toepassingsgericht.

Als doel van CAPS geldt: doeltreffend en efficiënt advies aan vormgevers en uitvoerders van beleid, beheer en bescherming van de leefomgeving geven op basis van kennis van de sturende factoren van demografie van vogelpopulaties.

Organisatie en samenwerking

Het CAPS is opgericht in 2013. Maar al voor de officiële oprichting werkten CAPS-partners succesvol samen. Het CAPS is een netwerkorganisatie waarbinnen de samenwerkende organisaties hun eigen identiteit, verantwoordelijkheden en afzonderlijke werkwijzen behouden. De samenwerking vindt plaats op projectbasis. In CAPS projecten werken minimaal twee CAPS partners samen aan de projectuitvoering waarbij één van de partners penvoerder is naar de opdrachtgever c. q. financier van het onderzoek. Het algemene beleid en de strategische richting van CAPS worden door een stuurgroep vormgegeven. Deze bestaat uit een vertegenwoordiging van de vijf organisaties. Een coördinator zorgt voor onderlinge verbinding tussen de organisaties en de externe communicatie. CAPS projecten zijn in de uitvoering niet beperkt tot de CAPS partners. Afhankelijk van aard en inhoud van projecten zal ook samenwerking met andere organisaties worden aangegaan. Ook uitbreiding van partners binnen CAPS behoort tot de mogelijkheden.

Kennisbasis

Het CAPS kan vertrouwen op de grote kennisbasis van de deelnemende organisaties. Alle organisaties hebben een langjarige ervaring binnen hun gebied van specialisatie. Dit betreft de basismonitoring van aantallen en verspreiding van vogels, van demografische parameters zoals overleving, reproductie en dispersie en van kennis hoe drukfactoren vogelpopulaties beïnvloeden. Daarnaast is specialistische kennis aanwezig over populatie- en ruimtelijke modellering van het voorkomen van vogels in relatie tot omgevingsvariabelen. Een andere belangrijke kennisbasis is ervaring met werken met vrijwilligers (*citizen science*) en de ontwikkeling van informatiesystemen om *big data* te beheren, te analyseren en in de vorm van informatie te ontsluiten.

Bouwstenen van onze werkwijze

Early warning

Door kennis over de demografische parameters overleving en reproductie en de relatie met omgevingsvariabelen en menselijk handelen kan inzicht worden verkregen in de achterliggende oorzaken van veranderingen in de status en trends in aantallen van vogelpopulaties. Met deze kennis kunnen gericht en effectief hypothesen worden benoemd die gewenste veranderingen in status en trends van de vogelpopulaties kunnen veroorzaken. Hierdoor komt een *early-warning* systeem binnen bereik voor een groot aantal soorten aangevuld met hypothesen over mogelijke oorzaken (figuur 1).

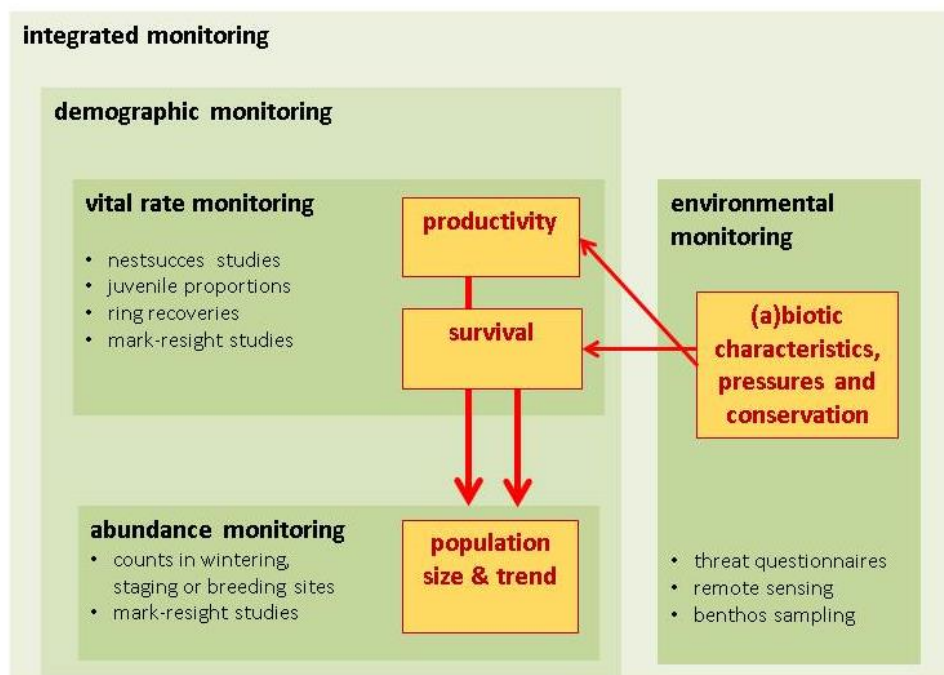

Fig. 1: Bouwstenen voor geïntegreerde populatiemonitoring (uit project geïntegreerde populatiemonitoring van wadvogels van de Oost-Atlantische Flyway).

Tests van oorzakelijke verbanden en maatregelen

Naast de *early-warning* en hypothesevorming zijn studies in de diepte noodzakelijk voor tests van oorzakelijke verbanden en de effectiviteit van maatregelen. Een belangrijk punt van aandacht daarbij is dat effecten in de natuur zich nooit geïsoleerd afspelen maar dat er meestal een veelheid aan effecten simultaan een rol spelen die elkaar ook nog kunnen versterken of juist afzwakken. Inzicht in de afzonderlijke aandelen en cumulatieve doorwerking van die effecten is van groot belang voor een realistische inschatting van oorzaken van veranderingen en effectiviteit van maatregelen. Populatiemodellering en experimenten zijn hierbij belangrijk instrumenten. Met zo'n populatiemodel kunnen ook scenario's voor de toekomst worden doorgerekend inclusief de effecten van verschillende maatregelen (figuur 2).

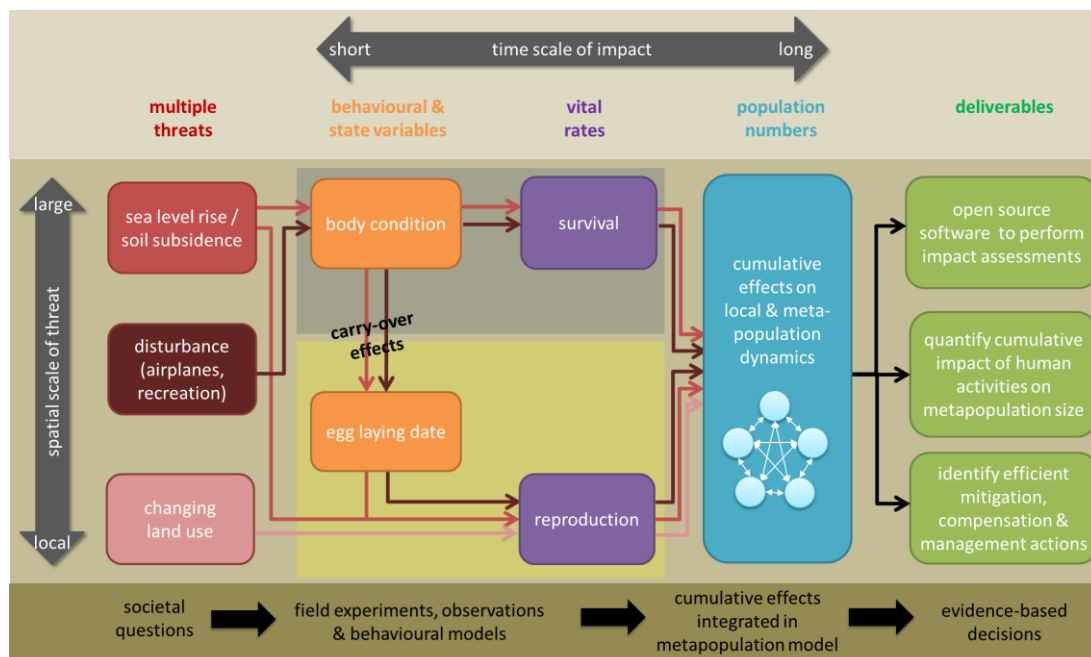

Fig. 2: Inzicht in gecombineerde effecten van drukfactoren in ruimte en tijd voor wetenschappelijk onderbouwde maatregelen (uit CAPS project Cumulative Human Impact on biRd Populations (CHIRP) over Scholeksters)

Delen kennis en communicatie

Uitdragen van de kennis en resultaten van het onderzoek is een belangrijke bouwsteen van ons werk. Naast een website (figuur 3) worden rapporten uitgebracht en artikelen gepubliceerd in nationale en internationale peer-reviewed tijdschriften. Ook worden voordrachten gehouden op workshops en symposia. Opdrachtgevers worden op maat geadviseerd over specifieke onderwerpen.

Fig. 3: Home page van de website van CAPS (www.avianpopulationstudies.org)

CAPS in 2014-2017

CAPS is eind 2013 opgericht en in 2014 van start gegaan. In november 2014 werd een symposium georganiseerd waarin visie en werkwijze van CAPS uiteen werd gezet en een breed scala aan lopend demografisch onderzoek aan Nederlandse vogelpopulaties werd gepresenteerd. Duidelijk was de grote belangstelling voor het initiatief vanuit onderzoek en potentiële gebruikers van CAPS adviezen. Belangrijke thema's en projecten die in CAPS kader sindsdien tot verdere bloei zijn gekomen zijn:

- Internationaal belangrijke vogelpopulaties van grote wateren.**
Geïntegreerde populatie analyses zijn uitgevoerd voor broedvogels, doortrekkers en wintergasten van de Nederlandse Waddenzee (CAPS rapport 2014/01, van der Jeugd *et al.* 2014). De resultaten laten zien dat vooral teruglopende reproductie de afname van een aantal belangrijke Natura 2000 soorten in dit getijdengebied stuurt. Vergelijkbare analyses zijn in voorbereiding voor de kustbroedvogels van de Nederlandse Zuidwestelijke Delta. Een overzicht van de ontwikkelingen in reproductie en dispersie is al gereed (CAPS rapport 2017/01, Schekkerman *et al.* 2017). Lopende CAPS onderzoek binnen dit thema richt zich op het relatieve belang van een veelheid aan invloed hebbende factoren en de cumulatieve doorwerking daarvan op de sterke populatieachteruitgang van Scholeksters (www.chirpscholekster.nl).
- Beheer van ganzen, eenden en zwanen.**
Er is een grote studie uitgevoerd naar de populatiedynamica van Kolganzen in Nederland. Wat heeft de populatiegroei veroorzaakt, wat is de prognose voor de toekomst en welke scenario's zijn er om landbouwschade te verminderen (CAPS rapport 2014/02, Jongejans *et al.* 2014). Ook is er een studie uitgevoerd naar de mogelijke oorzaken van de achteruitgang

van de Wilde Eend in Nederland (zowel van de broedpopulatie als de overwinterende populatie). Uit de studie is gebleken dat het niet zozeer de overleving van volgroeide vogels is (invloed van jacht is verminderd) maar waarschijnlijk vooral de reproductie die ontoereikend is. Het lijkt daarbij niet zozeer om het uitkomstsucces van de eieren te gaan maar veel meer om te weinig kuikens die groot worden (CAPS rapport 2015/01, van den Bremer *et al.* 2015). Lopende CAPS projecten binnen dit thema zijn bezig met de oorzaken van de achteruitgang van Kleine Zwaan in Nederland en onderzoek naar het beste beheer van de toenemende populatie Brandganzen in een flyway context.

- **Zangvogels en de kwaliteit van het habitat.**

Onderzoek aan zangvogels in CAPS kader houdt zich o.a. bezig met de invloeden van pesticiden (o.a. neonicotïden). Op dit moment loopt een groot CAPS onderzoek naar de relatie tussen aanwezige chemische bestrijdingsmiddelen, aangebracht voedsel en populatiedynamica bij Boerenzwaluw en Spreeuw. Een ander lopend CAPS project richt zich op de populatiedynamica van de Tapuit in relatie tot verschillende beschermings- en beheermaatregelen.

- **Versterking beschikbaarheid basisgegevens voor populatiedynamisch onderzoek.**

Er is een internetapplicatie (CR-birding-submit) en een APP (BirdRing) beschikbaar gemaakt voor projectcoördinatoren van kleurringprojecten. Met de applicatie en APP kunnen aflezers van kleurringen gemakkelijk waarnemingen melden en onmiddellijk daarna de geschiedenis van de vogels teruggekoppeld krijgen. Gemakkelijk voor de coördinator en motiverend voor de aflezers. Ook is ter voorbereiding van een projectvoorstel 'meetnet demografie Nederlandse vogels' een overzicht gemaakt van beschikbare demografische data van Nederlandse vogelpopulaties.

Ambities CAPS 2018-2020

De resultaten van CAPS projecten leveren belangrijke bijdrages t.b.v. beleid en beheer. Dit door een substantiële vergroting van de kennis over de oorzaken van aantalsveranderingen van vogels in Nederland en het handelingsperspectief om gewenste veranderingen te bewerkstelligen. Overheden, particuliere sector en bedrijfsleven benaderen CAPS voor uitvoering van onderzoek en geven van advies. Daarnaast is de samenwerking succesvol in het realiseren van projecten uit wetenschappelijke fondsen en andere middelen.

Voor de periode 2018 -2020 hebben we als CAPS de volgende ambities:

Vergroten kennisbasis voor early warning

- Realiseren van een meetnet demografie op basis van samenwerking en uitbreiding bestaande meetmethoden en nieuwe initiatieven. Het gaat om het verzamelen en ontsluiten van gegevens over reproductie, overleving, dispersie en connectiviteit bij Nederlandse vogelpopulaties. Prioriteit zijn Nederlandse vogelpopulaties met een slechte of matige Staat van Instandhouding in het kader van de Europese Vogelrichtlijn. Vogelsoorten die op de Rode lijst in Nederland staan en vogelsoorten die overlast en/of landbouwschade veroorzaken en/of bejaagd worden in Nederland. Financiering van dit meetnet wordt gezocht bij een consortium van belanghebbende overheden, natuurbeschermingsorganisaties en bedrijfsleven. Verzameling van gegevens zal door citizen science worden uitgevoerd in samenwerking met onderzoekers en beheerders. Dit met behulp van nest- en broedsuccesmeetsystemen, registratie van jongenpercentages in groepen rustende of foeragerende vogels, het uitvoeren van gestandaardiseerde (kleur)ringprojecten en andere

methoden om vogels individueel te volgen en het grootschalig aflezen en melden van gemerkte vogels. Belangrijk voor de realisatie van deze projecten is een sterke en motiverende coördinatie en makkelijk in het veld te gebruiken mobiele telefoon applicaties voor snelle invoer en terugkoppeling van resultaten.

- Het ontsluiten van gegevens en realiseren van een informatiesysteem over omgevingsfactoren, zowel natuurlijke als door mensen veroorzaakte en zowel positieve als negatieve effecten hebbend op vogelpopulaties. Het gaat om informatie in ruimte en tijd van bewezen en voor de hand liggende factoren die in explorerend onderzoek naar mogelijke oorzaken van belang zijn om 'op een rij' te hebben. Realiseren van deze kennisbasis zal gebeuren door koppeling met en toegang tot bestaande meetsystemen van overheden, onderzoeksinstituten en beheerders en door registratie van bepaalde factoren door vogelwaarnemers in het veld.

Toename onderzoek aan oorzakelijke verbanden en handelingsperspectief

- Op basis van vragen van belanghebbenden en eigen projectvoorstellen zullen CAPS projecten worden voorbereid en uitgevoerd gericht op het verklaren van aantalsveranderingen, toetsen van oorzakelijke verbanden en onderzoeken van opties voor maatregelen. Er wordt gestreefd naar een jaarlijkse mix van projecten in uitvoering en in voorbereiding ter borging van de continuïteit. Projecten zullen zoveel als mogelijk met een mix van financiering van overheden, particuliere sector en (wetenschappelijke) fondsen tot stand komen. De projecten kunnen bestaan uit veldmetingen, experimenten, literatuurreview en populatiemodellering en combinaties daarvan.
- Belangrijke kansrijke onderzoeksthema's voor CAPS projecten in 2018-2020 zijn
  - populatie dynamica in relatie tot inrichting en beheer van grote wateren,
  - populatiedynamica en invloeden van druk factoren zoals windturbines, hoogspanningslijnen autowegen en recreatie,
  - bottleneck analyses bij populaties die op de Rode Lijst staan en/of in een slechte Staat van Instandhouding,
  - populatiedynamica van eenden, ganzen en zwanen in relatie tot landbouw, jacht, en vogelgriep,
  - populatiedynamica van vogelpopulaties van specifieke natuurlijke habitattypen (moeras, heide, duinen, bos) in relatie tot beheer en Natura 2000 doelen,
  - populatiedynamica van vogelpopulaties in urbaan en agrarisch gebied in relatie tot inrichting en habitat kwaliteit.
- Uitbreiding van de rol van CAPS bij ontwikkeling van Conservation Evidence voor toetsing van de effectiviteit van beschermingsmaatregelen, beheer en natuurontwikkeling.

Delen kennis, samenwerking en consolidatie organisatie

- Toename van delen van kennis via wetenschappelijk artikelen, rapporten en websites. Organiseren en bijwonen van symposia en workshops en uitbrengen nieuwsberichten.
- Opties verkennen voor uitbreiding CAPS partners (nationaal en internationaal) op basis van behoefte, werkbaarheid en vergroten slagkracht.
- Consolidatie van CAPS door verbreden en vergroting van financiering voor uitvoering coördinatie, acquisitie van projecten en verzorgen van kennisproducten.
- Zorgen voor Jaarwerkplannen en een nieuwe Meerjarenvisie in 2020.